

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Review of Lonsdale, S. (1993) Dance and ritual play in Greek religion

Naerebout, F.G.

Citation

Naerebout, F. G. (1995). Review of Lonsdale, S. (1993) Dance and ritual play in Greek religion. *Bulletin Van De Vereniging Voor Dansonderzoek*, 4, 45-48. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/11059>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/11059>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Steven H. Lonsdale, *Dance and ritual play in Greek religion*, Baltimore 1993 The Johns Hopkins University Press [Series Ancient Societies and History]

Toen ik dit boek voor de eerste maal ter hand nam, waren mijn verwachtingen bijzonder laag gespannen. Lonsdale's vorige boek over de dans, *Animals and the origins of dance*, Londen 1981, was namelijk uiterst teleurstellend geweest: wie op basis van de veelbelovende titel (eindelijk weer eens een boek, speculatief, maar up-to-date, over het ontstaan van de dans) handelde, kocht een kat in de zak: een onvoorstelbaar ouderwetse compilatie van etnografische rariteiten, zonder vorm en zonder een spoor van een theorie die die vorm had kunnen leveren. Maar dit nieuwe boek is stukken beter: het feit dat Lonsdale classicus is, maakt zijn optreden binnen de veilige kaders van de oude geschiedenis heel wat overtuigender dan zijn uitstapje op het antropologische terrein. Wie dus op basis van zijn ervaringen met *Animals and the origins of dance* Lonsdale verder links wil laten liggen, vergist zich. Dit tweede boek is prettig geschreven en informatief, heeft wel degelijk vorm en is allerminst ouderwets. Wat weer niet wil zeggen, dat het boek geen tekortkomingen heeft.

Zeer positief is het feit dat Lonsdale zich niet inlaat met speculaties omtrent de feitelijke dansbewegingen: hij stelt duidelijk dat zijns inziens de vorm van de antiek Griekse dansen voor ons verloren zijn. Al even positief is dat hij ons onvermogen te reconstrueren hoe deze dansen er uit zagen, niet ziet als een belemmering om zich toch met deze belangrijke danstraditie bezig te houden. Ik stem geheel in met deze benaderingswijze, die inhoudt dat wanneer vorm verloren is (en daarmee vorm-functie analyse onmogelijk), er nog altijd een heleboel materiaal resteert om de dans te bestuderen als een maatschappelijk fenomeen. Het is alleen enigszins merkwaardig dat Lonsdale het doet voorkomen dat dit de opvatting is van elk weldenkend mens, zodat verdere discussie overbodig is. Juist op het gebied van de Griekse dans is er een hele onderzoekstraditie, overwegend Frans, die nu juist datgene probeert te doen dat volgens Lonsdale onmogelijk is: de reconstructie van de dansen uit de klassieke Oudheid. Deze traditie zette in met Maurice Emmanuel aan het einde van de 19de eeuw; vervolgens werd in de jaren 20 en 30 van deze eeuw de fakkel overgenomen door Louis Séchan, na de Tweede Wereldoorlog door Germaine Prudhommeau, terwijl op het ogenblik Marie-Hélène Delavaud-Roux het allemaal nogmaals probeert. Lonsdale vermeldt Emmanuel, Séchan en Prudhommeau in zijn bibliografie, zonder enig commentaar. Dat is nu zeer merkwaardig: ofwel men negeert deze Franse 'school' geheel en al, of, wat mijn voorkeur verdient, men gaat het debat met hen aan. Enkele auteurs die thesen verdedigen die geheel tegengesteld zijn aan je eigen

werk slechts noemen, zonder hun werk te bekritisieren, is vragen om verwarring bij de gemiddelde lezer.

Als Lonsdale meent de bewegingen niet te kunnen reconstrueren, wat is dan wel zijn doel? In zijn eigen woorden: 'to provide a theoretical framework for dance', en ten tweede 'to examine various realizations of dance in the body politic' (p. xvii). De realisatie van elk van deze doelstellingen vergt ongeveer de helft van het boek (respektievelijk 136 en 139 pagina's). De zinsnede 'theoretical framework' doet, zeker in combinatie met de herhaalde verwijzingen naar 'comparative anthropology' vermoeden, dat Lonsdale zich heeft verdiept in de theorievorming binnen de dansantropologie en danswetenschap in het algemeen, zoals die sinds pakweg 1960 gestalte heeft gekregen. Maar niets van dat alles: geen Kurath, Hanna, Kealiinohomoku, Royce, Keappler, Blacking of Lange. Lonsdale probeert in het eerste deel van zijn boek de moderne theorieën juist buiten de deur te houden, en betreft zijn 'theoretical framework' van Plato en van de Griekse mythologie. Plato wordt door hem ten tonele gevoerd als een antropoloog *avant-la-lettre*, en de mythologie levert 'the divine prototypes' voor de dans in de menselijke samenleving. Door antiek Griekse concepten centraal te stellen in zijn onderzoek komt Lonsdale toch weer dicht in de buurt van zijn *Animals and the origins of dance*, waar de verhalen van Navahos en Inuit ook zonder meer op het bordje van de lezer gestort werden. Dit soort emic-benaderingen (we stellen ons op het standpunt van de bestudeerden en gebruiken zoveel mogelijk hun referentiekader) zijn m.i. slechts voor zeer beperkte doeleinden geschikt. In ieder geval is er sprake van een zeer ongewenste circulariteit wanneer het bronnenmateriaal het 'theoretical framework' moet leveren waarbinnen datzelfde bronnenmateriaal geïnterpreteerd gaat worden. Was Lonsdale's vraag louter geweest: 'wat voor gedachten werden er in de antieke wereld over het fenomeen dans geformuleerd?', dan zou ik met zijn emic-benadering vrede kunnen hebben. Maar 'to examine various realizations of dance in the body politic' is andere koek, en vraagt om een etic-aanpak: de interpretatie van het antieke bronnenmateriaal aan de hand van een modern theoretisch kader met het bijbehorende moderne begrippenapparaat. Ik zeg vanzelfsprekend niet dat filosofie of mythologie niet kunnen bijdragen aan de verheldering van de functie of betekenis van bepaalde dansen (al doen zich bij hun gebruik forse problemen voor!). Maar dat kan m.i. alleen wanneer men zich reeds langs andere en onafhankelijke weg een idee heeft gevormd over wat de functies en betekenissen van dans zoal zouden kunnen zijn.

In het tweede deel van zijn boek spreekt Lonsdale over wapendansen, vrouwelijke rites de passage, dansen als ontmoetingsplaats van de seksen, rouw-ritueel, en de dans binnen persoonlijke religie. Hierbij komen ook zaken aan de orde die niet onder dans te rekenen zijn, tenminste niet onder de dans zoals Plato die afbakt, maar deze zaken worden afgedekt door het begrip 'ritual play' in de titel van het boek. Zoals iedereen kan zien is deze taxono-

mie niet direct bevredigend: de hoofdstukken bespreken totaal verschillende categorieën, die niet simpelweg naast elkaar te plaatsen zijn. 'Wapendans' is een formele categorie, 'vrouwelijke rites de passage' is een categorie op basis van functie en gender, enzovoort. Maar de hoofdstukken tezamen leveren wel een redelijk complete behandeling van het materiaal op. De bespreking van dit materiaal is degelijk en up-to-date: de grote Zwitserse godsdienstwetenschapper Burkert wordt expliciet aangevoerd als inspiratiebron, twee citaten uit Burkerts werk doen dienst als hoofdstukmotto's, en Burkert komt in annotatie en bibliografie meermalen voor. Toch lijkt het of de 'Parijse school' van Griekse mentaliteits- en godsdienstgeschiedenis een grotere invloed heeft gehad dan Burkert, zelfs al krijgen de voormannen Vernant, Vidal-Naquet of Detienne nu niet direct een centrale plaats toebedeeld. Maar het blijft tussen de regels doorlezen: afgezien van de vermelding van Burkert als voorbeeld, laat Lonsdale na duidelijk te maken waar we hem theoretisch dienen te plaatsen. Maar dat past vanzelfsprekend in het beeld dat we al hadden.

Lonsdale's boek blijkt uiteindelijk uit te draaien op een studie van de dans in de Griekse voorstellingswereld, eerder dan in de Griekse 'body politic', wat met zijn emic-stellingname niet hoeft te verwonderen. Maar de vraag naar de inhoud van gedachten is een lastige, voor elke periode van de geschiedenis. Lonsdale heeft de hele bibliotheek ondersteboven gekeerd op jacht naar geschikte items om het hoofd van 'de oude Griek' mee te vullen. Deze standaard Griek is een man/vrouw leefde in pakweg het Athene van de 4de eeuw (Lonsdale maakt onvoldoende duidelijk over welke plaats en tijd wij spreken). Lonsdale reconstrueert het denken van deze imaginaire persoon. M.i. is een dergelijke reconstructie puur fictief, en een resultaat van enkele eeuwen gepeuter aan de antieke bronnen en van de vele handige naslagwerken die dat heeft opgeleverd. Naarmate nieuwe informatietechnologie het zoeken naar schijnbaar relevante teksten en afbeeldingen zal vereenvoudigen (nu al staat de hele antiek Griekse literatuur op CD-ROM), zal de gereconstrueerde voorstellingswereld van het antieke individu ook van jaar tot jaar gecompliceerder worden! Wie niet zo erg geïnteresseerd is in speculatie over de Griekse geest, teneinde de dans een plekje toe te bedelen in die jungle van associaties, maar liever iets verneemt over hoe de dans feitelijk functioneerde in het Griekse (religieuze) leven (hoe vaak, door wie, bij welke gelegenheid, enzovoort), zal met Lonsdale's boek niet veel opschieten. Maar Lonsdale doet wat hij doet zeker niet slecht, en binnen de beperkte kaders die hij zelf voor zijn werk heeft vastgesteld, zijn zijn speculaties interessant en goed beargumenteerd.

Zoals alle delen in de Johns Hopkins Ancient Society and History serie, is dit een zeer verzorgd boek, gedrukt op mooi lichtgetint papier, in een degelijke linnen band en met goedgekozen illustraties. Drukfouten heb ik niet gezien. Het is jammer dat de annotatie en bibliografie blijken geven van een ontoelaatbare slordigheid: verwarrend is *TAPA* 78 (1948) voor 79 (1948), *Representations* 1 (1985) voor 11 (1985); *Hermes* 99 (1970) voor 98 (1970); *RIA* 3 (1932) voor 3 (1931); E. Pfühl heet E. Pfuhl; Borthwicks bijdrage aan Grant

& Kitzinger, *Civilization of the ancient Mediterranean*, staat niet in deel 2, maar in deel 3; Emmanuels *La danse grecque* verscheen niet in Genève in 1890, maar in Parijs in 1896; Meuli's Habilitationsschrift *Der griechische Agon* uit 1926 werd heruitgegeven door Merkelbach in 1968, niet 1979. Verder zijn er verscheidene incomplete verwijzingen en kleine foutjes. In dit soort gevallen hoop je maar dat dergelijke slordigheden in de afwerking niet symptomatisch zijn voor de manier waarop de auteur zijn onderzoek verricht.

Frits Naerebout
Voorschoten